ר' בהיר'ל.

א שפּאַציער.

פאר וואס בין איך ווערטה שטין? וואו בין איך געוועזן; וואס האט פּאסירט; שרייבערישע חולאתן; מענשליכע חסרונות; אייערע מאגענס און מיין פּאעזי; ווען איך בין געווארען א לעזער; און אויפרוף צו „יהודים"; האב איך געהאט א נאכט!

למאי זאל איך לייקענען, איך בין ווערטה שטיין: א חברה מאן פערקלויפּט זיך און — גאר ניט. וואכען זיינען פאר־איבער, די תלמוד תורה איז שוין העכער האלב אויסגעוואקסען; טעפּט שמייכעלט שוין ווידער; „ים קאטערס", „לצים" און בעזע ווינטען האבען שוין אבגעבּושעוועט, אפילו די קאמארים־טען זיינען שוין פער'משפט, אלין אלזא איז שוין פאראיבער, נור איך איינער האב זיך בּעהאלטען און אט ערשט קריך איך ארויס. און איהר זאלט מיך אנקוקען וואלט איהר מיך אסור ניט דערקענט. עפּעס א קליינינקייט, א מענש שרייבּט ניט אזא לאנגע צייט.

כ'קען פערטראגען אלין און אלעס,
איך קען פאסטען און זאט בּלייבּען,
אבּער אט וואס איך מוז האבּען:
טינט, פּאפּיר און בּען צום שרייבּען.
איך שרייבּ א בּויגען פאר א קוואדער;
אין א נייט אמאל, טהו איך גלאט,
ווי דער מאבער, הערר ליטאי,
און שרייבּ אומזיסט אין „טאגעבלאט".

אזא מענש בּין איך מיר, ס'גענוגעלט מיך, ניט פאר אייך געדאכט, אט ווי עס נענוגעלט אייך צו ווערען פּרעזידענט אין א סאסייעטי, אדער ווי רוזוועלט'ען צו ווערען פּרעזידענט אין די סטייטס, אזוי גענוגעלט עס מיך צו שרייבּען. עס מאכט ניט אוים צי איך'ל שרייבּען וועגען דער מקוה כשרה, צי וועגען אנארכיזם, צי וועגען ציונים, אדער טעריטאריאליזם. ס'ניט וויכטיג, דער עיקר איז שרייבּען. ווי זאגען עס ערגעץ דארטען אונזערע קריטיקער: „קונסט לשם קונסט", פערטייטשט אויף מאמע לשון הייסט עס: שרייבּען אום צו זעהן דעם נאמען אין אותיות מרובעות.

מיינט איהר דאך אז נור דאס איינע שוואכקייט בעזיצט א שרייבּער, ווייסיך. נו, און א מיחוש צו דערמאהנט ווערען, און א חולאת צו רייסען זיך צו דער בּימה, און זאגען מבינות, און „קיקען" ווי א נערוועזע קאץ, און מורא האבּען פאר אן אמת, און ציטערען פאר א גוט אויג, און צוזעצט ווערען ווען אימיצער שרייבּט בּעסער, און צוטראסקעט ווערען ווען מען פערשוויגט, און צופּוקעט ווערען ווען מען קלאפּט אויף דער שוואכער סטרונע און — — —

נור שאַץ, וואַסי, איך בּין אייך דען מחויב צו דערצעהלען אלע מיינע, איך מיין, אונזערע שוואכקייטען? איהר דערצעהלט מיר עפּעס א סך זאכען?

יאהר האט חסרונות אויך גענוג,
דאך זייט איהר שטיל, שטום ווי פיש.
ניט איך ווייס זיי, ניט איהר זאגט,
איהר טהוט צו מאל ניט קיין פיפס.

איהר מיינט דאך אוודאי אז איך האב שוין ניט געהאט קיין בּעסערען גראם צו „פיש", האט איהר א טעות. נו, און וואו איז „טיש", „מיש", „קוש", און אין ערנסטען פאל „קריזש" איז אויך פּאסיגער ווי „פיפס", נור כ'האב אינמיסטען אריינגעבּראקט „פיפס", אט לאמיך זעהן צי וועט איהר זיך כאפּען. איך האבּ געזעהן אז מען דערלאנגט אייך א גראם פון „ליך", „טערעבּעניך" און איהר, גאר ניט, איהר קאכט עס איבּער, ס'אַר א מאגענס איהר האט קיין עין הרע, קיין בּייז אויג זאל אייך ניט שאדען. בּיי אייך איז רעכט א גראם פון

רויטער קאטער
טערקישער טאטער
ווייסער בּלאטער
און שווארצער פאטער.

נו, זאגט אליין, האט עס עפּעס א טעם? נור אייער מאגען! קיין בּייז אויג זאל אייך נור ניט שאדען. בּיי אייך איז דאך אזא שטיקעל פּאעזי אויך רעכט:

די וואנץ
געהט א טאנץ
אהין זי לויפט
וואו מען קויפט

זי מסר'ט פריינד
מארגען און היינט.
איז בּאם איהר קענט דאס פערדייען,
היינט ווארום זאלט איהר מתרעם זיין,
ווען מען טהוט א פאלשעווע אונטער מיט „פיפס", „פיש"?

איז וואו זשע האלט איך? די פּאעזי דער'הרג'עט מיך אזוי דעם קאפּ אז איך פערגעס וואו איך בּין אין דער וועלט. אלזא האבּען מיר בּיידע חסרונות, דאס הייסט אי מיר די פען האלדערס, אי איהר די לעזער.

פונדעסטוועגען זיינען פאראן צייטען ווען איך בּעדויער אייך מעהר. אייערע מאגענס זיינען טאקע, קיין בּייז אויג אויג ניט, אלרייט, אבּער פון אייזען זיינען זיי דאך ניט.

אט קלאגט זיך פאר מיר א יונגערמאן אין פּיפּעלס בּוק סטאר: „זעהט אדרבּה וואס „איהר" דערלאנגט אונז". דערבּיי רוקט ער מיר אונטער צו דער נאז א געדרוקטע מאבעריקע. „אדרבּה — טענה'ט ער צו מיר — אדרבּה, זאגט אליין, וואו איז יושר? עס וואלט די אידישע „געמוינדע" זיך בּעדארפט „אריינלענען" און „אריינדשטען" א „פּאפּולארע" (סעי, מר. זעצער, דוקא מיט פּייען) קאמיטע פון „יהודים" וואס זאל זיך נעהמען פאר א „מצווה" אויסצורויסען אייך, די „שונים" פון דער „מענשייט".

איך האבּ איהם ניט געוואלט אויסהערען בּיז צו ענדע, האבּ געכאפּט די מאבעריקע צוזאמען מיט א פּעקיל פּייפּערס, מיט אן „אויפרוף צוא אלע וויניפּעגער יהודים" (איבּערזעצט מיינד יו אין ענגליש!) און אוועק אהיים לעזען. פּין, הייסט עס, געווארען אויס שרייבּער און געווארען א לעזער. איך האבּ געוואלט וויסען ווארום איז עס דער יונגערמאן אזוי אש להבה אויף אונז ארימע פען האלדערס. נו, נו, האבּ איך געהאט א נאכט!

נידער מיט די יונגע מיידלעך!

אין לאנדאן, ענגלאנד האט א צייטונג געמאכט נאכפראגעס אין פערשיעדענע קירכען וועגען דעם עלטער פון די פרויען וואס ווערען פערהייראטה, און עס האט זיך ארויסגעציינט אז יעצט זיינען די כלות א סך עלטער ווען זיי געהען הייראטהען. אמאל ווען א מאן פלעגט נעהן הייראטהען האט ער איבּערהויפּט געקוקט אז די כלה זאל זיין א יונגע, היינט איז מען פּראקטישער געווארען און מען קוקט אויף אנדערע מעלות פון א פרוי. מיט יונגע מיידלעך — האט א בעקאנטער שריפטשטעלער ערקלערט, האבּען מענער ליעב נור ארומצוגעהן, אבּער זיי זיינען קנאפּע בּעלנים צו הייראטהען מיט זיי. היינטיגע צייטען געפעהלען איבּערהויפּט די פרויען וואס זיינען אין עלטער פון א 35 יאהר. דער הייראטה רעדזשיסטער פון סט. מערילעבּאן קירכע האט געציינט דאס היינטיגס יאהר (פון יאנואר בּיז דזשון) זיינען דארט פערהייראט געווען 22 פרויען וואס זיינען אלט געווען 34 יאהר. פון די איבּעריגע איז איינע אלט געווען 46 יאהר, איינע 48, איינע 50, איינע 51 און איינע 53. א טהייל פון זיי זיינען געוועזן אלמנות, נור די מעהרסטע אלטע מיידען. אבּער יונגע — אפילו קיין איינע. נו, איז עס ניט א פערדרוס?

ווידער האלערא אין רוסלאנד.

פאר א נאוויגע האט אין פּעטערבּורג ווידער אויסגעבּראכען די האלערא און די רעגיערונג האט אנגענומען שריטע אום צו פערהיטען אז די מגפה זאל זיך ניט פערשפּרייטען ווייטער. אין דער אפיציעלער מעלדונג וועגען דעם ווערט ניט אנגעגעבּען וויפיעל זיינען שוין נעפאלען קרבּנות פון דער מגפה.

ג. א. מאטשעט.

זשיד.

אוים דעם רוסישען פון מ. ק.

(פארטזעצונג.)

עפּעס איין מאל אין מיטען דער שטארקער מלחמה, אויף דעם ארט וואו מען בּינדט איבּער די וואונדען, האט מען געבּראכט א סערבּישען פּאלקאוניק, גרוויסעס א בּעסטער גוטער פריינד, אן אלטער מאן וואס איז געוועזען בּעריהמט מיט זיין גרויסער גבורה בּריה'שאפט און וועלכער איז איצט פערוואונדעט געווארען אין פוס. גרוויים איז זעהר צורודערט געווארען און האט זיך בּאלד גענומען ארויסשלעפּען די קויל מיט דער הילף פון א פעלדשער וואס האט געהאלטען די פערוואונדעטע פוס. נור אין דער זעלבּער מינוט האט עפּעס א שטארקען קוויטש געטהאן. עס האט געפּלאצט א בּאמבּע כמעט אויף עטליכע טריט פון זיי. דער ערשראקענער פעלדשער האט ארויסגעלאזט די פוס און איז געפאלען אויף דער ערד.

— איהר זייט שוין דער'הרג'עט געווארען? — האט גרוויים אונגעדולדיג א געשריי געטהאן, ניט אבקעהרענדיג זיך און ניט אויפהערענדיג זיך צו פּארען מיט דער וואונד.

— ניין, נור... נור... האט געענטפערט דער פעלדשער, קוים כאפּענדיג דעם אטהעם.

— פאר וואס זשע האט איהר ארויסגעלאזט די פוס?

— אבּער די בּאמבּע, הערר דאקטאר, די בּאמבּע!

— ניט די בּאמבּע, נור דעם פוס, פרעגט איך דאך!

דער פערוואונדעטער וועלכער האט דאס נאכהער אליין דערצעהלט, האט זיך געקענט שווערען אז גרוויים האט ארבּייטענדיג, פון גרויס צוטראגענהייט גאר ניט געהערט ווי די בּאמבּע האט געפּלאצט.

עס איז קיין וואונדער ניט וואס אין גאנצען חיל האט מען איהם ליעבּ בּעקומען. עפּעס אן אלטער איטאליענער, אן אלטער בּורטשען וואס איז געוועזן בּיי אונז אין לאגער פלעגט איהם אנרופען אויף זיין שפּראך: „קאַרפּאַ די סאַקאַ", דאס מיינט אפּנים: „גרויסער בּריה". „קארפּא די סאקא" איז אונז אזוי געפעלען געווארען אז מיר האבּען איהם אויפגעהערט צו רופען „זשיד" און מיר האבּען איהם א נאמען געגעבּען „קארפּא". פון אונז האבּען דאס איבּערגענומען אנדערע. און אויך די סאלדאטען האבּען גרוויסען אנגעהויבּען צו רופען „דאָכטור קאַרפּאַ".

— נו, בּרודער, גענוג קארפּא'ן קען קיין דאָכטור ניט בּעשטעהן! — האבּ איך אפט געהערט ווי עס ריידען צווישען זיך אונזערע סאלדאטען און אפּיצערען וועלכע זיינען אויך אריינגעפּאלען אין דעם צאהל פון די פריוויליגע.

— יא, קארפּא'ן נעהמט גאר קיין קויל ניט!

ענדליך האט זי איהם טאקע גענומען. דאס איז שוין געוועזן אויף'ן סוף פון דער מלחמה, ווען די טערקען צושלאגענדיג אין גאנצען אונזער ארמעע, האבּען מיט גרויס צארן, ניט אבּשטעלענדיג זיך, פערפאלגט איהרע דערשלאגענע צופאלענע חלקים. די טערקען האבּען אונז געדריקט פון אלע זייטען און עטליכע מאל האבּען זיי שוין כמעט פערצוימט דעם וועג פאר אונז. אלע זיינען געוועזן שרעקליך צורודערט, צוטומעלט און שטארק דערשראקען. אלע האבּען זיך אויסגעמישט אין איין לויפענדער מאסע אהן א שום סדר: די רייטער, די פיס געהער, די וועגענס, אלע האבּען זיך געשטופּט, איינער האט געשפּארט דעם אנדערען, פערגרעסערענדיג דערמיט דעם טומעל. דעם ליארם און נאך שרעקליכער געמאכט די גאנצע סומאטאכע. צום ערשטען האט מען אפילו אנגעהויבּען אבּצוטרעטען פּאמעליך, נאכדעם שוין צו בּיסלעך אונטערלויפען און דאן האבּען אנגעהויבּען צו פליהען די בּאמבּעס. די גראנאטעס איינס נאכ'ן אנדערען מיט קוויטשעריי און שרעקליכע קולות, דער אהער, דער אהין, אין דער לופט, אויף דער ערד, אפט אויך אין געדיכטע מאסען מיט מענשען און געטויטעט און פאר קאליקעס געמאכט פיעלע פון אונז. די קוילען האבּען געזשומעט אזוי ווי בּיהנען געבּען א פּריש וואקסענדיג בּיימעלע און האבּען מיט אימפּעט אנגעהארפּען בּערגלעך מיט מענשען. אפילו די שטארקסטע, העלדענמוטהיגסטע האבּען שוין אויך פערלארען דעם קוראזש. קיינע רייד, קיינע שטראף! ווערטער האבּען ניט געהאלפען. קיינער האט זיך ניט צוגעהערט צו קיין בּעפעהל און פּריקאז.

אין דער זעלבּער צייט איז גרוויים געוועזן בּעשעפטיגט מיט די פערוואונדעטע. עפּעס אונטער א בּערגעל פון וואנען מען האט גאר גוט געקענט זעהן נור וואוהין עס האט אבגעקלונגען דער שרעקליכער ווידער - קול פון יענע שרעקליכע בּאַינע ליארמס און נסיסה קולות, אהין האט מען צו איהם געשלעפּט איין פערוואונדעטען נאכ'ן צווייטען און ער, ווי זיין שטייגער איז, פלעגט בּורטשענדיג און זידלענדיג זיך ארומגעהן צווישען די ציילען אומגליקליכע, בּענאסענע מיט בּלוט, דערשלאגענע קאליקעס, צונויפבּינדען, אבשניידען שטיקלעך הענט און פיס און אין דער זעלבּער צייט בּערוהיגען זיי מיט א גוט פריינדליך ווארט. מיט איהם זיינען נור געוועזן צוויי יונגע פעלדשערס, וועלכע ער פלעגט זידלען אויף וואס די וועלט שטעה'ט, פאר זייער ניט ריהרעוודינקייט; ער איז גאר ניט מיעד געווען, עס האט איהם קיין שרעק און קיין מורא ניט אבגעשטעלט, ער האט געארבּייט און ניט אבגעאטהעמט אפילו אויף א ווייל'ע. ער איז געוועזן אינגאנצען בּענאסען מיט שוויים, פערשפּריצט און בּענאסען מיט בּלוט פון די פערוואונדעטע. שרעקליך, מורא'דיג האט ער אויסגעזעהן.

— אנטלויפט! דער פיינד! דער פיינד!

— אזוי האט אויסגעשריען אן אפיציער וואס איז אנגעלאפען רייטענדיג אויף א פערד, שטארק בּלייך און קוים כאפּענדיג דעם אטהעם. מיר זיינען ערשטוינט געווארען און געבּליבּען שטעהן ווי געשטארבּענע. בּיידע פעלדשערס — סערבּען — האבּען זיך געלאזט לויפען און מיר נאך זיי, שפּרינגענדיג איבּער פערוואונדעטע, סקאַליעטשעטע, גאר ניט וויסענדיג וואס עס טהוט זיך מיט אונז. איך געדענק ווי די פערוואונדעטע האבּען מיט א שרעקליכען הארצרייסענדען געוויין געשריען און זיך געבּעטען בּיי אונז: מען זאל זיי רעטען פון דעם פיינד. מיט די לעצטע כוחות האבּען זיי אנגעכאפּט אונזערע פיס, אונזערע קליידער, זיך שטארק אנגעקלאמערט ארום אונז און עס קען טאקע זיין אז אט די פערצווייפעלטע יללות פון די האלבּ טויטע האבּען אויף אונז געמאכט אזא איינדרוק. איך געדענק עס איצט ווי אין א חלום, מיר האבּען עפּעס מיט אמאל ערוואכט און אבּגעשטעלט זיך אויף אונזערע ערטער, בּלייכע, ציטערענדיגע און צוטומולטע.

מיר זיינען אלע געשטאנען שווייגענדיג אין שרעקליכער ערוואַרטונג, ניט וויסענדיג וואס צו טהאן, צו וואס מען נעהמט זיך. יעדער פון אונז האט פּלוצים בּעקומען בּושה פאר זיך אליין וואַרום ער האט זיך געלאזט לויפען דאן, ווען דער יאמער פון די וואס קענען ניט לויפען איז געוועזן אזוי מורא'דיג.

(פארטזעצונג פאלגט).

ניגער ווערט א איד.

אין נויארק האט שטאטגעפונען אן אינטערעסאנטע צערעמאניע. רופוס ל. פּעררי, א ניגער, האט זיך געלאזט מל זיין, אום אנצונעהמען דעם אידישען גלויבּען. א גרויסער עולם איז אנוועזענד געוועזן בּיי דער צערעמאניע. דער גר איז אן אינטעליגענטער מאן און א לאַיער אין בּרוקלין. אויף ווי ווייט עס איז בּעוואוסט איז מר. רופוס ל. פּעררי דער ערשטער ניגער וואס האט אנגענומען דעם אידישען גלויבּען.

א שווינדלער און א „שרייבּער" צו די צרות.

אין וויניפּעג האט זיך מיט עטליכע וואכען צוריק בּעוויזען א חברה מאן און זיך גערופען ניט אויף זיין ריכטיגען(?) נאמען פערענבּאך, נור אויף א פּסעוודאנים „בּן דוד", פּרואוגענדיג אלעמען אז ער איז א מיטארבּייטער אין א ווארשויער צייטונג. די וואס זיינען אפילו קליינע מבינים אויף שרייבּעריי און שרייבּערס האבּען בּאלד פערשטאנען אז דער חברה מאן איז א בּלאפער. פאראן אבּער אויך בּיי אונז וואזשנע יהענים אין שרייבּעריי און האבּען זיך גאר מיט דעם בּחור נעצאצקעט; מען האט זיך מיט איהם ארומגעפיהרט ווי מיט אן אבן טוב.

מילא, וואלט דאס נאך קיין אומגליק ניט זיין, פאראן אזוי פיעל קאליקעס וואס מיינען אז זיי זיינען שרייבּערס, וועט זיין מיט איינעם מעהר. האט אבּער ה' בּן דוד געהאט השגות צו גאלדענע זיינערס, לעבּען א גוטען טאג וכדומה אזעלכע עולם הזה זאכען פון וואס א אידישער שרייבּער טאר ניט חלום'ען. האט ער דאך אבּער ניט א סענט, איז ער געפאלען אויף א פּלאן: אז אויסער „שרייבּעריי" וועט זיך „פּיטען" צו זיין אן עושר'ס א זוהן. — „אט שיקט דער טאטע פון קבר געלד", „אט קומען איהם אן קורח'ס אוצרות" און אויף אזא אופן האט ער בּעשווינדעלט פיעלע היעגע יונגע לייט, ער האט ארויסגעגעבּען פאלשע טשעקס, „גאוטס האט אנגעבּארגט, אנגעליהען און זיך אוועקגעלאזט אין דער וועסט ווייטער שווינדלען. ער האט אויך, ווי מען ניט איבּער, בּעשווינדעלט א היגע רייכע אינשורענס קאמפּאני.

פון אידענבּרידזש, סאסק. שרייבּט מען אונז אז ער איז דארטען געוועזן, האט זיך געלאזט אויפנעהמען גרויסארטיג, האט געפּראוועט בּאנקעטען, געהאלטען רעדעס און דער עיקר, געבּלאפט אויף וואס די וועלט שטעהט.

צי עס איז איהם געלונגען אימיצען צו בּעשווינדלען אין געלד, איז אונז דערוויל ניט בּעקאנט.

דיזער בּחור'ל איז אלט א יאהר 22, נידעריגע וואוקס, שווארצע האר, גלאט ראזירט. א לויפענדינער, א שאלטיק. אויבּ עס וועט געלונגען איהם ערגעץ אין דער וועסט צו ארעסטירען, בּעטען מיר דערפון אונז לאזען וויסען.

אינטערעסאנטע סטאטיסטיק.

די ענגלישע בּארד אף צענזוס האט נור וואס פערענדיגט זעהר וויכטיגע ציפערען בּנוגע דעם מאראלישען צושטאנד און אונטערשיעד צווישען מענער און פרויען. עס שטעלט זיך ארויס אז ווערענד פרויען זיינען מעהר מאראליש ווי די מענער, שטעלען דאך די פרויען צו דעם גרעסטען פּראצענט גייסטיגע קראנקע. אין קורצען זיינען די ציפערען ווי „פאלגט: אין תפיסה געפינען זיך 139 פרויען אויף יעדער 1000 מענער, אין די רעפארמאטארי אינדוסטריעל סקוהלס 278 צו יעדער 1000, אבּער אין די משוגעים אנשטאלטען געפינען זיך שוין 1140 פרויען צו יעדער 1000 מענער. עס שטעלט זיך אויך ארויס אז ווערענד עס ווערען געבּוירען יעדען יאהר מעהר אינגלעך ווי מיידלעך, דאך זיינען אין לאנדאן פאראן בּלויז 1 מיליאן 179 טויזענד 276 פרויען מעהר ווי מענער.

א וויכטיגער גאסט קומט קיין וויניפּעג.

דער בּעקאנטער שריפטשטעלער און לעקטשורער מר. א. קריטשמאר פון ארץ ישראל, וועלכער איז יעצט אויף א בּעזוך אין אמעריקא, וועט קומען קיין וויניפּעג אין ענדע פון דיזען מאנאט צו געבּען בּלויז דריי לעקטשורס. א. קריטשמאר איז איינער פון די גלענצענדסטע רעדנער און איז גוט בּעקאנט מיט דעם אריענט. צו הערען איהם אלזא איז איינע פון די זעלטענע געלעגענהייטען און פיעלע ווארטען אויף איהם מיט אונגעדולד.